

ศิลปากร

นิตยสารของกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๓๒

THE SILPAKORN JOURNAL

Vol. 33, No. 2 May-June 1989

- พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน : อดีต-ปัจจุบัน
- ข้อมูลประวัติศาสตร์จากจารึกที่พบใหม่
 - : ถวายพระผู้เป็นเจ้าแห่งพนมรุ้ง
 - : จารึกสุโขทัยหลักใหม่จากวัดบูรพาราม
 - : ศรีชัยสิงหวัฒน์เป็นใคร ?

- The Marukkhathayawan Royal Palace : Past and Present
- New Data From Inscriptions
 - : To Kamraten Jagat Vnam Run
 - : A Recent Sukhothai Inscription From Wat Purbārāma
 - : Who was the Srijayasimhavarman in Two Inscriptions Found in Thailand?

สารบัญ

CONTENTS

2	บรรณาธิการ : รักสมบัติวัฒนธรรมกันอย่างไร EDITORIAL : Do We Really Care About Our Cultural Resources? พิสิฐ เจริญวงศ์ Pisit Charoenwongsa	แนะนำเซรามิกส์บุรีรัมย์และเตาเผา Introducing Buri Rum Ceramics and Kilns ธราพงศ์ ศรีสุชาติ อมรา ศรีสุชาติ Tharapong Srisuchat Amara Srisuchat	52
	พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน : อดีตและปัจจุบัน The Marukkhathayawan Royal Palace : Past and Present จิรวุฒิ อีฆวาส Jeerayut Issayas	ถวายพระผู้เป็นเจ้าแห่งพนมรุ้ง “To Kamraten Jagat Vanam Run” นันทนา ชุติวังศ์ Nandana Chutiwongs	56
4	พระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 19 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ The Investiture of the 19th Supreme Patriarch of the Rattanakosin Period เพลินพิศ กำราญ Plernpis Kamran	ศิลาจารึกภูเขี้ยว : การอ่านและแปลใหม่ A New Translation of the Sri jayasimhavarman Inscription from Phu Khiao ชะเอม แก้วคล้าย Cha-ame Kaewglai	64
13	ศิลาจารึกสุโขทัยหลักใหม่ : จารึกวัดบูรพาราม A Recent Sukhothai Inscription: the Inscribed Stele of Wat Purbarama, Sukhothai Province เทิ้ม มีเต็ม ศจ.ดร.ประเสริฐ ณ นคร ชะเอม แก้วคล้าย เกษียร มะปะโม Reading and exegesis by Therm Meetem, Cha-ame Kaewglai and Kasian Mapamo under the guidance and supervision of Prof.Dr. Prasert Na Nagara	จารึกศรีชัยสิงหรมัน A Sri jayasimhavarman Inscription of Unknown Provenance จตุพร ศิริสัมพันธ์ Chatuporn Sirisamphan ชะเอม แก้วคล้าย Cha-ame Kaewglai บุญเลิศ เสนานนท์ Bunlert Senanont	67
28		ศรีชัยสิงหรมันตามจารึกที่พบในประเทศไทยเป็นใคร Who was the Srijayasimhavarman Mentioned in the Two Inscription from Thailand อมรา ศรีสุชาติ Amara Srisuchat	71
		จากท่านผู้อ่าน จดหมายจาก พ.ท.เนตร อุตมั่ง แจ้งเรื่องพิมพ์ศักราชคลาดเคลื่อน ในนิตยสารศิลปากรปีที่ ๓๒ เล่มที่ ๖ A Little Informing About Errors in an Article in the Journal, Vol.32 No.6	80

Who Was the Srijayasimhavarman Mentioned in the Two Inscriptions from Thailand?

Amara Srisuchat

Srijayasimhavarman is a person mentioned in the above two inscriptions found in Thailand. According to Cham history, there were five kings of Champa with the name Srijayasimhavarman from A.D. 893 to A.D. 1400. However, the name is present in Cambodian inscriptions as well.

The first inscription, that of unknown provenance, was recently given the title. The Srijayasimhavarman Inscription and dated to c. the 8th-9th c.A.D. If one considers it a Cham inscription, Srijayasimhavarman would be an unknown king who ruled Champa after the reign of King Rudravarman II, or during the period when Panduranga was becoming the capital of the state. However, the inscription probably should be identified as Cambodian, in which case the problematic name may be that of an Upper Chenla king at the time of the division into Upper and Lower Chenla which took place after 707 A.D., or a previous name of King Jayavarman II (802-853 A.D.), who ruled over Cambodia and declared his independence from Java. Also, the text, which discusses the traditional activity of a chenla (or Cambodian) king, suggests a similarity to other Cambodian (or Chenla) inscriptions discovered in Thailand.

The second inscription, that found in Phu Khiao, was dated c. the 7th-8th c. A.D. by Prof. George Coedès, who was of the opinion that the King Srijayasimhavarman mentioned in it may have been a king of Bhavapura; i.e., of Upper Chenla at the time of the division.

The recent reading by Mr. Cha-ame Kaewglai indicates that King Srijayasim-

havarman lived in the 10th-11th c. A.D. and could have been a Champa King. During these centuries there were two Champa kings who were crowned with the name Srijayasimhavarman. The first (Srijayasimhavarman I) ruled over Champa in the middle of the 10th c. A.D. and brought about peace in his kingdom by adopting Buddhism.

The second (Srijayasimhavarman II) ruled Champa for a short time (1042-1044 A.D.). His reign was characterized by warfare and he lost his life in a battle with the Dai Co Viet.

The text of the Phu Khiao Inscription, which concerns an apparently Buddhist lady named Chudamani who supported King Srijayasimhavarman, is more in harmony with the story of the first king rather than the second.

While the Phu Khiao Inscription could be about a Cham King, it also might well be a Cambodian inscription, and Srijayasimhavarman, of course, a king of Cambodia. Presumably the name was one of those given to King Jayavarman IV, who ruled over Cambodia from 922 to 942 A.D. after having been the prince or viceroy named Srijayasimhavarman at Chok Gargar (Koh Ker).

The author prefers to assume that the Srijayasimhavarman of each inscription is the name (or previous name) of a Cambodian king rather than of a king of Champa. This assumption is based on the fact that no Cham inscriptions have been found in Thailand or its dominions, while Cambodian inscriptions and other Cambodian materials which bear witness to Cambodian influence have been discovered in many parts of Thailand.

ศรีขยสิงหรวมน์ ตามจารึกที่พบในประเทศไทย เป็นใคร

อมรา ศรีสุชาติ
กองโบราณคดี

ศรีขยสิงหรวมน์ เป็น นามที่ปรากฏในศิลาจารึก ๒ หลัก ที่พบในประเทศไทย หลักหนึ่งเรียกกันมาแต่เดิมว่า “ศิลาจารึกภูเขา” ตามสถานที่พบ คือ ที่อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ จารึกนี้เป็นจารึกที่พบมานานแล้ว คือ ก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ และศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส ก็เคยอ่านแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสไว้แล้ว ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ต่อมานายชะเอม แก้วคล้าย นักภาษาโบราณ กองหอสมุดแห่งชาติ ได้นำมาอ่านและแปลใหม่ และกำหนดศักราชใหม่ โดยตีพิมพ์ไว้ในหนังสือจารึกในประเทศไทย เล่ม ๓ กรมศิลปากรจัดพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๕ อีกหลักหนึ่งเป็นหลักที่ได้มาใหม่ โดยร้านสาวไทยแอนติค มอบให้กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๓๒ และนางสาวจตุพร ศิริสัมพันธ์ นายชะเอม แก้วคล้าย นายบุญเลิศ เสนานนท์ นักภาษาโบราณกองหอสมุดแห่งชาติ เป็นผู้อ่านและแปล ให้ชื่อตามเนื้อความที่ปรากฏว่า “จารึกศรีขยสิงหรวมน์” รายละเอียดต่าง ๆ และข้อความจากการอ่านแปลจารึกทั้งสองหลักนี้ได้นำมาลงเป็นบทความในนิตยสารศิลปากรฉบับนี้ด้วยแล้ว

ตามอักขรวิทยา นักภาษาโบราณ ผู้อ่านแปลจารึก กำหนดอายุสมัยของจารึก ๒ หลักนี้แตกต่างกัน ศิลาจารึกภูเขา กำหนดให้มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖ ส่วนจารึกศรีขยสิงหรวมน์ให้มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔ อายุสมัยที่ต่างกันเช่นนี้ทำให้วินิจฉัยในขั้นแรกได้ว่าศรีขยสิงหรวมน์หรือพระเจ้าศรีขยสิงหรวมน์นี้มิใช่บุคคลคนเดียวกัน เพียงแต่นามหรือพระนามพ้องกันเท่านั้น

นามศรีขยสิงหรวมน์ ไม่ปรากฏในศิลาจารึกหลักใด ๆ ที่พบในประเทศไทยมาก่อน แต่ไปปรากฏในจารึกที่พบในกัมพูชาและเวียดนาม ซึ่งแต่เดิมเป็นดินแดนของพวกจามหรืออาณาจักรจัมปา เช่นจารึกพระวิหารกุก (หรือ Vat Chakret) ปราสาทกันต๊อบ (Prasat Kantop) จารึกโพนคร (Po Nagar) จารึกโชกยาง (Chock Yang)

ตามประวัติศาสตร์จาม ซึ่งนักวิชาการได้ลำดับกษัตริย์ไว้ได้นับตั้งแต่พุทธศักราช ๗๓๕ จนถึงพุทธศักราช ๒๐๑๔ มีกษัตริย์ปกครองไม่น้อยกว่า ๗๕ พระองค์ และปรากฏกษัตริย์ที่ใช้พระนามศรีขยสิงหรวมน์หรือขยสิงหรวมน์ ถึง ๕ พระองค์ ขณะที่ทางกัมพูชาพระนามนี้ไม่ปรากฏในลำดับพระมหากษัตริย์กัมพูชา

อย่างไรก็ตาม ศรีขยสิงหรวมน์ก็เป็นนามที่ปรากฏในจารึกกัมพูชาเหมือนกัน เช่นในจารึกพระวิหารกุก (หรือ Vat Chakret) ดินเขาบาพนม จารึกนี้ในพุทธศักราช ๑๔๕๕ ในรัชสมัยของพระเจ้าหรรษรวมน์ที่ ๑ แห่งกัมพูชา กล่าวถึงกาสเตง ศรีขยสิงหรวมน์ ผู้ซึ่งบันทึกการอุทิศถวายสิ่งต่าง ๆ ต่อวิหารศิวะเทพแห่งวาชปุระ Abel Bergaigne นักอ่านจารึกภาษาสันสกฤต กล่าวว่านามศรีขยสิงหรวมน์นี้ ไม่ใช่กษัตริย์ แต่เป็นนามเจ้าชาย คือ เจ้าชายขยสิงหรวมน์ (Bergaigne ๑๘๘๒ : ๕๕๑-๕๕๕) และนายลอเรนซ์ พาล์มเมอร์ บริกส์ สันนิษฐานว่า เจ้าชายขยสิงหรวมน์พระองค์นี้ อาจเป็นพระนามเดิมก่อนขึ้นครองราชสมบัติของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๔ น้องเขยพระเจ้าโยสวรมันที่ ๑ หรืออาเขยของพระเจ้าหรรษรวมน์ที่ ๑ Briggs ๑๙๕๑ : ๑๑๔-๑๑๕) ใน

ปราสาทสต็อกกัทธม ปราจีนบุรี ซึ่งพบศิลาจารึกกล่าวถึง
พระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ แห่งกัมพูชา

The Prasat Sdokkokthom, Prachinburi Province, where
an inscription which mentioned to Jayavarman II,
a Cambodian King (802-853 A.D.) was discovered.

ใต้ของปราสาท Ta Ros และห่างไปทางเหนือ
๑,๕๐๐ เมตร ของปราสาทพนาน สวาย) ปรากฏ
นามศรีชัยสิงหรวมน์ว่าอยู่ในราชวงศ์กษัตริย์หรือ
เชื้อพระวงศ์พระองค์หนึ่ง โดยใช้คำนำหน้าว่า
พระบาทกมรเตงอัญศรีชัยสิงหรวมน์ เช่นเดียวกับ
นามอื่น ๆ ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญและไปปรากฏ
อยู่ในจารึกหลักอื่น ๆ ด้วย ศาสตราจารย์ยอร์ช เซ-
แดส ผู้อ่านและแปลจารึกหลักนี้ กล่าวว่า จารึกที่นี้
สร้างขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๕ (พ.ศ.
๑๕๑๑-๑๕๔๔) จนมาถึงพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑
(พ.ศ. ๑๕๔๕-๑๕๖๓) (Coedès : ๑๓๖)

จารึกได้ภาพสลักระบวนทัพต่าง ๆ ที่นครวัดในสมัย
พระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ (พ.ศ. ๑๖๕๖-๑๖๙๓)
แห่งกัมพูชา ก็ปรากฏนามชัยสิงหรวมน์ ในฐานะ
แม่ทัพผู้นำกองทัพแห่งละโว้อยู่ด้วย (Briggs
๑๙๕๑ : ๒๐๑) ในจารึกปราสาทกันต็อบ (Prasat
Kantop : ซึ่งอยู่บริเวณ Cam Khsan ทางตอน

ศาสตราจารย์ยอร์ช เซแดส และ ปีแอร์
ดูปองต์ นักปราชญ์ฝรั่งเศส เคยกล่าวสันนิษฐาน
เกี่ยวกับพระนามศรีชัยสิงหรวมน์ที่ปรากฏใน
จารึกนี้เชื่อว่า เป็นพระนามของกษัตริย์พระองค์
หนึ่ง ซึ่งเข้าใจว่าปกครองดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำ

ชีมูลในเขตแดนไทย-ลาว ซึ่งอาจเป็นเงินละบน ในสมัยที่เงินละแยกออกเป็นเงินละบน (บก) และเงินละล่าง (น้ำ) โดยเงินละบน คือ บริเวณราชธานีดั้งเดิมที่เรียกว่าภวปุระ แถบจัมปาศักดิ์ ส่วนเงินละล่างหรือเงินละน้ำ ได้แก่ ราชธานีใหม่ ๆ ในดินแดนกัมพูชา เช่นคัมภุปุระ วยาธปุระ พลทิตปุระ (Dupont ๑๙๔๓ : ๑๗-๕๕) ที่สันนิษฐานเช่นนี้เนื่องจากขณะนั้นศาสตราจารย์ยอร์ช เซแดส เข้าใจว่าจารึกภูเขียวน่าจะมีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓ (คริสต์ศตวรรษที่ ๗-๘) อันเป็นช่วงสมัยการแบ่งแยกเป็นสองส่วนดังกล่าว (Briggs ๑๙๕๑ : ๕๙)

แต่เมื่อจารึกภูเขียวก่ออ่านแปลและกำหนดศักราชตามอักษรวิทยาใหม่ ว่ามีอายุอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖ การตีความว่ากษัตริย์เงินละสมัยก่อนเมืองพระนครทรงพระนามว่าพระเจ้าศรีชัยสิงหรวม้นปกครองเงินละบน ซึ่งมีอาณาเขตครอบคลุมแถบภูเขียวจังหวัดชัยภูมิตามที่พบศิลาจารึก ดังที่นักปราชญ์ทั้งสองท่านสันนิษฐานไว้ ก็จำเป็นต้องแก้ไขและพิจารณากันใหม่

ดังนี้ พระเจ้าศรีชัยสิงหรวม้น ในจารึกภูเขียว ซึ่งมีพระประวัติร่วมสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖ ควรจะเป็นผู้ใด

พิจารณาจากฝ่ายกษัตริย์จามหรืออาณาจักรจัมปาซึ่งมีพระมหากษัตริย์พระนามนี้อยู่ถึง ๕ พระองค์ แต่ที่มีรัชสมัยตรงกับพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖ มีอยู่เพียง ๒ พระองค์ คือ พระเจ้าชัยสิงหรวม้นที่ ๑ แม้จะไม่ปรากฏปีที่ครองราชย์สมบัติ แต่ก็ปรากฏศักราช ๒ ศักราช ที่อยู่ในรัชสมัยของพระองค์ คือ พ.ศ. ๑๔๔๑ และ ๑๔๔๖ (กลางพุทธศตวรรษที่ ๑๕) ส่วนอีกพระองค์หนึ่ง คือ พระเจ้าชัยสิงหรวม้นที่ ๒ ครองราชย์สมบัติระยะสั้น คือ พ.ศ. ๑๔๘๕-๑๔๘๗ (ปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๖)

เมื่อพิจารณาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในรัชสมัยของพระเจ้าชัยสิงหรวม้น กษัตริย์จามทั้งสองพระองค์ ประกอบกับข้อความในศิลาจารึกแล้วค่อนข้างจะสอดคล้องกับรัชสมัยของพระเจ้าศรีชัยสิงหรวม้นที่ ๑ มากกว่าพระองค์หลัง กล่าวคือ เนื้อความในจารึกกล่าวถึงพระนางจุฑามณีผู้ทรงคุณธรรมเป็นผู้ให้การสนับสนุนและคำจุนบัลลังก์ของพระเจ้าศรีชัยสิงหรวม้น ทำให้บ้านเมืองร่มเย็นสงบสุข ซึ่งก็น่าจะเป็นเช่นเดียวกับรัชสมัยของพระเจ้าศรีชัยสิงหรวม้นที่ ๑ ซึ่งขึ้นครองราชย์ต่อจากพระเจ้าอินทรวรมันที่ ๒ ผู้เป็นองค์อุปถัมภ์พุทธศาสนา และสืบต่อมาถึงสมัยพระนัดดา คือ พระเจ้าชัยสิงหรวม้น ซึ่งเข้าใจว่าเป็นรัชสมัยที่สงบสุขพอควร พุทธศาสนาเฟื่องฟู มีจารึกไว้ว่า มีการสร้างประติมากรรมยกย่องบุคคลที่ตายแล้วขึ้นเป็นเทวดาในรัชกาลของพระองค์ และพระญาติของพระมเหสี ซึ่งเป็นขุนนางผู้ใหญ่ก็ยังไปแสวงบุญที่เกาะชวา ซึ่งเป็นที่ที่พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง (สุภัทรดิศดิกกุล ๒๕๒๒ : ๑๓๑) ดังนั้น จารึกภูเขียวที่กล่าวยกย่องพระเกียรติคุณของพระนางจุฑามณีก็อาจเป็นเช่นเดียวกับการยกย่องบุคคลเป็นเทวดาอาจเป็นจารึกประกาศเกียรติคุณของพระนางดังเช่นที่ปรากฏการริเริ่มประเพณีนี้ในรัชสมัยนี้ และพระนามจุฑามณีก็ชวนให้เข้าใจว่า น่าจะเป็นพระนามของผู้นับถือพระพุทธศาสนา ดังที่ปรากฏ พระนางจุฑามณีพระราชมารดาของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ แห่งอาณาจักรกัมพูชา (พ.ศ. ๑๗๒๔-๑๗๖๑) ซึ่งทรงนับถือพุทธศาสนา มหายาน ตามเชื้อสายบรรพบุรุษของพระนาง (คือพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ และพระเจ้าหรรษวรมันที่ ๓) และพระสวามีของพระนาง (พระเจ้าธรรมาธิราชวรมันที่ ๒) (Coedès ๑๙๒๙ : ๒๙๗-๓๓๐)

นอกจากนี้การมีสัมพันธไมตรีกับประเทศที่เป็นพุทธศาสนา อาจพอนำมาเป็นเหตุผลที่ว่า ทำให้พบจารึกหลักนี้ในดินแดนประเทศไทย

ซึ่งในแถบที่พบจารึกหลักนี้ก็มิมีหลักฐานชุมชนพุทธศาสนาที่รุ่งเรืองร่วมสมัยเดียวกันนี้

เหตุที่จารึกภูเขียว ไม่น่าจะเป็นจารึกในรัชสมัยของพระเจ้าศรีขยสิงหรวมน์ที่ ๒ โอรสพระเจ้าวิกรานตรวมน์ที่ ๔ เนื่องจากรัชสมัยของพระองค์ทรงนำจัมปารบพุ่งกับญวน บ้านเมืองไม่สงบ พระองค์ครองราชย์สมบัติอยู่เพียง ๓ ปีก็สิ้นพระชนม์ในสนามรบ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จึงไม่สอดคล้องกับข้อความในจารึกประการหนึ่งและอีกประการหนึ่งเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศของจามสมัยนี้ก็มุ่งไปทางตะวันออก คือ การส่งทูตไปจีน และการรบพุ่งกับไฉเวียด (ญวน) (สุภัทรดิศ ดิศกุล ๒๕๒๒ : ๑๓๔) มากกว่าจะมาทางตะวันตกในเขตกัมพูชาหรือไทย

ถึงแม้ว่าเนื้อหาในจารึกภูเขียวเข้ากันได้กับเรื่องราวของจามในรัชสมัยของพระเจ้าชยสิงหรวมน์ที่ ๑ ก็ตาม แต่ก็มีข้อกังขาว่า ไม่เคยพบศิลาจารึกจามในดินแดนประเทศไทยมาก่อนและไม่ปรากฏว่าจามแผ่อิทธิพลทางการเมืองมายังบ้านเมืองแถบนี้ จริงอยู่ จามมีความสัมพันธ์ทางการทูตการเมืองและการสงครามกับอาณาจักรกัมพูชา แต่ก็มีความสัมพันธ์กับดินแดนที่อยู่ในประเทศกัมพูชาปัจจุบันมากกว่าเขตแดนอาณาจักรในส่วนที่อยู่ทางภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย (ที่รวมอยู่กับกัมพูชาในอดีต) ดังนั้นจึงควรพิจารณาต่อไปว่า จารึกภูเขียวอาจเป็นจารึกเรื่องราวของอาณาจักรกัมพูชาอีกหลักหนึ่ง (ซึ่งพบจารึกหลายหลักในประเทศไทย) ไม่ใช่จารึกของพระเจ้าศรีขยสิงหรวมน์กษัตริย์จามก็เป็นได้

ข้อที่จะนำมาพิจารณาว่า จารึกภูเขียวเป็นจารึกเรื่องราวของอาณาจักรกัมพูชา ในรัชสมัยใดหรือเข้ากันได้กับประวัติศาสตร์อาณาจักรในช่วงใดนั้น ตัวเลือกที่กล่าวมาข้างต้น (ที่ปรากฏในจารึกหลักอื่น ๆ) พอจะพิจารณาได้ว่า ชยสิงห-

รวมน์ในจารึกภูเขียวไม่ใช่บุคคลคนเดียวกับชยสิงหรวมน์แม่ทัพผู้นำกองทัพละโว้ในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ (พ.ศ. ๑๖๕๖-๑๖๙๓) เนื่องจากแม่ทัพคนนี้อยู่ในสมัยหลัง (พุทธศตวรรษที่ ๑๗) ขณะที่ชยสิงหรวมน์ในจารึกภูเขียวอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖ ต่างกันอยู่ถึง ๑ หรือ ๒ ศตวรรษ เป็นเพียงนามที่มาตั้งพ้องกันเท่านั้น ชยสิงหรวมน์ปรากฏนามในจารึกกัมพูชาพุทธศตวรรษที่ ๑๕ หลักหนึ่งและพุทธศตวรรษที่ ๑๖ อีกหลักหนึ่ง โดยนามที่ปรากฏในจารึกหลักพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ได้มีนักปราชญ์สันนิษฐานไว้ว่าเป็นนามของเจ้าชายชยสิงหรวมน์และสันนิษฐานว่าอาจเป็นพระนามเดิมของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๔ ซึ่งขึ้นครองราชย์ระหว่างปี พ.ศ. ๑๔๖๔-๑๔๘๕ ส่วนหลักจารึกพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ปรากฏพระนามที่มีคำนำหน้าพระนามอย่างเจ้าผู้ครองนคร หรือพระมหากษัตริย์ คือ พระบาทกมรเตงอัญศรีชยสิงหรวมน์ จึงมีปัญหาคือว่า พระนามชยสิงหรวมน์ที่ปรากฏในจารึก ๒ หลักนี้ เป็นบุคคลคนเดียวหรือไม่ หรือเกี่ยวข้องกันอย่างไรกับพระนามศรีขยสิงหรวมน์ในจารึกภูเขียว ?

จารึกปราสาทกันตือบ จารึกขึ้นในปี พ.ศ. ๑๕๘๘-๑๕๘๙ ตรงกับสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ ปรากฏนามบุคคลคือ ชยสิงหรวมน์และแสดงให้เห็นว่าอยู่ในเชื้อพระวงศ์ โดยใช้คำนำหน้าว่าพระบาทกมรเตงอัญเช่นเดียวกับนามอื่น ๆ ได้แก่ พระบาทกมรเตงอัญศรี ปฤถิวันเรนทรา, พระบาทกมรเตงอัญ ศรี นรปตินทรวรมัน พระบาทกมรเตงอัญ ศรี ราเชนทรวรมัน พระบาทกมรเตงอัญ ศรีมเหศวรมัน พระบาทกมรเตงอัญ ศรี ราชปติวรมัน พิจารณาจากประวัติศาสตร์หรือเรื่องราวที่ได้จากจารึกหลักอื่น ๆ จะเห็นว่า พระนามเหล่านี้มิได้ใช้เฉพาะคน ๆ เดียว นามหนึ่ง ๆ อาจใช้เป็นนามของบุคคลที่มีชีวิตอยู่ต่างสมัยกัน แต่บางนามก็เป็นนามของบุคคลคนเดียวที่มีเกียรติประวัติอยู่ในประวัติศาสตร์กัมพูชา ถ้าพิจารณา

ว่าพระบาทสมเด็จพระอัฐย ศรีชัยสิงหรวมณ เป็นบุคคลคนเดียวกับพระเจ้าชัยวรมณที่ ๔ แล้ว ก็ต้องวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ หรือความเกี่ยวข้องระหว่างพระเจ้าชัยวรมณที่ ๔ (หรือพระบาทสมเด็จพระอัฐย ศรีชัยสิงหรวมณ) พระองค์นี้กับพระบาทสมเด็จพระอัฐย องค์อื่น ๆ ที่ปรากฏนาม

ราชชนทรวรมัน เป็นพระนามของกษัตริย์
กัมพูชา ๒ พระองค์ (ราชชนทรวรมันที่ ๑ พ.ศ.
๑๒๐๙-๑๒๒๔) และราชชนทรวรมันที่ ๒ พ.ศ.
๑๔๘๗-๑๕๑๑) องค์แรกเป็นกษัตริย์ก่อนหน้า
พระเจ้าชัยวรมันที่ ๔ กว่า ๒ ศตวรรษ องค์หลัง
เป็นกษัตริย์หลังชัยวรมันที่ ๔ และเข้าใจว่าเป็น
หลานพระมเหสีของพระองค์ ครองราชย์ พ.ศ.
๑๔๘๗-๑๕๑๑ หรือหลังจากชัยวรมันที่ ๔ สวรรคต
แล้ว ๒ ปี และมีราชชนทรวรมันอีกองค์หนึ่งซึ่ง
ตามจารึกปราสาทจำเรยกกล่าวว่า เป็นพี่ชายร่วม
อุทร (มารดาเดียวกัน) กับชัยวรมันที่ ๔ และชัย
วรมันที่ ๔ ยกย่องมากถึงกับสร้างปราสาทอุทิศ
ให้เมื่อสิ้นชีพ (Briggs ๑๙๕๑ : ๑๑๖) นาม
พระบาทกมรเตงอัญญ ราชชนทรวรมัน ที่จะเกี่ยว
ข้องกับชัยวรมันที่ ๔ ได้ ก็น่าจะเป็นคนที่เป็น
พี่ชายหรือหลานพระมเหสี ซึ่งอยู่ร่วมสมัย

มเหศวรธรรมัน เป็นนามที่ปรากฏในจารึกหลายแห่ง โดยเฉพาะในช่วงระหว่าง พ.ศ. ๑๔๖๔-๑๕๗๑ เข้าใจว่าเป็นเจ้าผู้ครองนครคนหนึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องกับชัวยธรรมันที่ ๔ สันนิษฐานเอาจากที่ปรากฏในจารึกปราสาทกระวัน (ปราสาทในกลุ่มเกาะแกร์) ซึ่งเป็นจารึกในปี พ.ศ. ๑๔๖๔ ปีเดียวกับจารึกปราสาททม (ปราสาทในกลุ่มเกาะแกร์) กล่าวคือ จารึกปราสาทกระวันกล่าวถึงมเหศวรธรรมันและชัยวีรธรรมันร่วมกันสร้างปราสาทประดิษฐานพระวิชฌไนไตรโลกนาถที่นี้ (เกาะแกร์) ร่วมกัน ขณะที่ในจารึกปราสาททมกล่าวถึงการปฏิวัติเพื่อขึ้นครองบัลลังก์ของพระเจ้าชัวยธรรมันที่ ๔ สำเร็จในปีเดียวกันนี้แล้วกลับมาที่เกาะแกร์ประกอบพิธีเทวราชาขึ้นเป็นกษัตริย์ที่นี้ (Briggs

๑๙๕๑:๑๑๕) จึงสันนิษฐานว่าชัยวีรวัฒน์ อาจหมายถึงพระเจ้าชัยวรมันที่ ๔ ซึ่งร่วมกับมเหสีธรรมัน ในการปฏิวัติหรือชัยวีรวัฒน์อาจเป็นนักรบคนสำคัญคู่กับมเหสีธรรมันในการช่วยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๔ ในการปฏิวัติขึ้นครองบัลลังก์กัมพูชา

ส่วนพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อีก ๔ องค์ ไม่ปรากฏเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าชัยวรมันที่ ๔ โดยตรง แต่บางนามเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกษัตริย์รุ่นหลานของชัยวรมันที่ ๔ คือ พระเจ้าชัยวรมันที่ ๕ เช่น ราชปติวรมัน เป็นเสนาบดีคนสำคัญของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๕ ซึ่งได้รับการยกย่องประหนึ่งเทพเจ้าองค์หนึ่งเมื่อสิ้นชีพไปแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกองค์หนึ่งก็เกี่ยวข้องกับมเหศวรธรรม (ซึ่งอาจเป็นคนเดียวหรือคนละคนกับที่ช่วยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๔ ปฏิวัติก็เป็นได้) คือ วิเรนทรวรมัน เป็นผู้ที่ปรากฏชื่อควบคู่ไปกับมเหศวรธรรมว่าเป็นเชื้อสายขุนนางมาแต่ครั้งพระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ เช่นเดียวกับปฤถิวินเรนทระ ซึ่งเป็นขุนพลของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ และได้ครอบครองดินแดนหลายแห่ง ส่วนนรปตินวรมัน ก็เป็นพี่พระมเหสีคนโปรดของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ ซึ่งเป็นสมัยที่ห่างจากสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๔ ประมาณครึ่งศตวรรษ

ถ้าจะพิจารณาว่าจารึกกันต๊อบ สร้างใน
รัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๕ และสุริยวรมันที่ ๑
แล้ว ชื่อบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับ ๒ รัช
สมัยนี้ก็อาจเป็นไปได้ เพราะชื่ออื่น ๆ ไปปรากฏ
ในเหตุการณ์ร่วม ๒ รัชกาลนี้ เว้นแต่ ชยสิงหวรมัน
ชื่อเดียวที่ไม่ปรากฏว่ามีส่วนร่วมเหตุการณ์ใดใน
๒ รัชสมัยนี้ มีชื่อในจารึกหลักนี้เท่านั้น

ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระอัญศรีชัยสิงหรวมน์
ในจารึกปราสาทกันตอสนี้ หากวินิจฉัยว่าเป็น
พระนามของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๔ ก็พอจะมีเค้า
ที่เป็นไปได้ เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง
ชื่อกับพระบาทสมเด็จพระอัญองค์อื่น ๆ ซึ่งปรากฏ

ในจารึกที่บันทึกเรื่องราวย้อนหลังขึ้นไปถึงพระบาทสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (สมเด็จพระสังฆราช) ที่มีความเหมือนกันคือ เป็นนักรบผู้สามารถแห่งยุค เป็นผู้ปกครองดินแดนและเป็นผู้สร้างและอุปถัมภ์เทวาลัยหลายแห่ง ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (สมเด็จพระสังฆราช) จารึกในกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๖ อาจเป็นบุคคลคนเดียวกับเจ้าชายชยสิงหรวมในจารึกพระวิหารกุกในพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ซึ่งเป็นสมัยที่เจ้าชายชยสิงหรวมยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ ดังนั้นเมื่อวินิจฉัยว่าจารึกที่กล่าวนามศรีชยสิงหรวมที่พบในกัมพูชาทั้งสองหลักนี้น่าจะเป็นอีกพระนามหนึ่งของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๔ แล้ว ก็น่าจะเป็นไปได้ว่าศรีชยสิงหรวมในจารึกกุกเขี้ยว หมายถึง พระเจ้าชัยวรมันที่ ๔ ได้ด้วย ทั้งนี้ยังมีเหตุผลสนับสนุนเพิ่มเติมที่ว่า ในดินแดนประเทศไทยก็พบจารึกในรัชสมัยของพระองค์ด้วยเหมือนกัน คือ จารึกอัญชัยวรมัน ระบุศักราช พ.ศ. ๑๔๖๖ พบที่จังหวัดลพบุรี กล่าวถึงการสถาปนาเทวสถานและสร้างเมืองต่าง ๆ ของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๔ ในดินแดนแถบนี้ในปี พ.ศ. ดังกล่าว (ศิลาจารึก ๒๕๒๙ : ๗๔-๘๑) จึงอาจกล่าวได้ว่า เมื่อพระเจ้าชัยวรมันที่ ๔ ประกอบพิธีเทวราชาขึ้นครองราชบัลลังก์กัมพูชาที่พระนครหลวงแห่งใหม่ในทางตอนเหนือ คือ ที่เกาะแกร์ในปี พ.ศ. ๑๔๖๔ (ขณะที่พระเจ้าหรรษวรมันที่ ๑ และ อีสานวรมันที่ ๒ พระโอรสพระเจ้ายโสธรวรมันที่ ๑ ยังคงครองราชย์ในกรุงยโสธรปุระ จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๑๔๗๑) เขตอิทธิพลของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๔ ในช่วงสมัยระหว่าง พ.ศ. ๑๔๖๔-๑๔๗๑ คงอยู่ในทางตอนเหนือ และล้ำเข้ามาในดินแดนประเทศไทยปัจจุบัน และอาจเป็นไปได้อีกว่าข้อความในจารึกกุกเขี้ยวที่กล่าวถึงการขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าศรีชยสิงหรวมหรือพระเจ้าชัยวรมันที่ ๔ ในช่วงสมัยดังกล่าวได้นั้น เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า ทรงได้รับการสนับสนุนจากพระนางจุฑามณี พระองค์หนึ่ง และนี่อาจเป็นสาเหตุ

สำคัญที่ทำให้พระเจ้าศรีชยสิงหรวมที่เคยครอบครองนครทางตอนเหนือสามารถประกอบพิธีราชาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ครองอาณาจักรกัมพูชาภายใต้พระนามาภิไธย พระเจ้าชัยวรมัน (ที่ ๔) ในเวลาต่อมา

จารึกที่ปรากฏนามศรีชยสิงหรวม ในดินแดนประเทศไทยอีกหลักหนึ่ง ซึ่งมีอายุสมัยก่อนจารึกกุกเขี้ยวกว่าศตวรรษคือ จารึกที่เรียกว่า “จารึกศรีชยสิงหรวม” แม้ไม่ทราบสถานที่พบแน่ชัด แต่เข้าใจว่า เป็นจารึกที่พบในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. ตามอักษรวิทยา นักภาษาโบราณกำหนดให้จารึกหลักนี้มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔ (พ.ศ. ๑๒๐๑-๑๓๙๙) ซึ่งในช่วงศตวรรษดังกล่าวไม่ปรากฏกษัตริย์ทรงพระนามศรีชยสิงหรวมในลำดับกษัตริย์จามแต่อย่างใด หากจะเข้าใจว่าคำว่าศรีชยสิงหรวมนิยมนำมาใช้เป็นพระนามของพระมหากษัตริย์จามแล้ว และเข้าใจว่าจารึกหลักนี้เป็นของจาม ก็อาจต้องกล่าวว่า พระเจ้าศรีชยสิงหรวมพระองค์นี้ น่าจะเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ใดพระองค์หนึ่งหลังรัชสมัยของพระเจ้ารุทรวรมันที่ ๒ (ครองราชย์ พ.ศ. ๑๒๙๒) แห่งอาณาจักรจัมปา และก่อนรัชสมัยพระเจ้าปฤถิวิทรวรมัน แห่งราชวงศ์ปาลันทุรังคะ (เริ่มใน พ.ศ. ๑๓๐๑) อีกนัยหนึ่งก็คืออาจเติมไว้ในช่วงสมัยที่การลำดับกษัตริย์จามกระเทือนกระทบแทนไม่สมบูรณ์เอง แต่ถ้าพิจารณาว่าศรีชยสิงหรวมไม่ใช่กษัตริย์จาม แต่อาจเป็นกษัตริย์ครองกัมพูชาได้เช่นเดียวกับของจารึกกุกเขี้ยวแล้ว ก็พอจะมีเหตุผลสนับสนุนที่น่าเป็นไปได้ใน ๒ กรณีคือ

๑. พระเจ้าศรีชยสิงหรวมพระองค์นี้เป็นพระมหากษัตริย์ปกครองเงินละตอนบนหรือภาวปุระ ในช่วงสมัยที่เงินละหรือกัมพูชาแยกเป็นเงินละบน (เงินละบก) และเงินละล่าง (เงินละน้ำ) ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๑๒๕๐-๑๓๕๐ ศตวรรษเดียว

กับศักราชของจารึก โดยเงินละบนมีอาณาเขตในเขตตอนเหนือของกัมพูชา เข้ามาในเขตลุ่มแม่น้ำมูล ซึ่งในเขตประเทศลาว ไทย ข้อความในศิลาจารึกกล่าวถึงการสร้างบ้านเมือง การขุดสระน้ำเพื่อใช้ในพิธีบูชาพระศิวลึงค์ กิจกรรมเหล่านี้ละม้ายเหมือนกับพระราชกรณียกิจพระเจ้ากรุงกัมพูชา (เงินละ) พระองค์แรก ๆ เช่น พระเจ้าภวรวรมันที่ ๑ พระเจ้ามเหศวรธรรมัน ที่เขตอิทธิพลของพระองค์เข้ามาในเขตดินแดนประเทศไทย และพบจารึกหลายหลักที่กล่าวถึงกิจกรรมลักษณะเดียวกันนี้บนผืนแผ่นดินไทย

๒. พระเจ้าศรีชัยสิงหรวรมันพระองค์นี้อาจหมายถึง (หรือเป็นพระนามเดิม) ของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ ครองราชย์ พ.ศ. ๑๓๔๕-๑๓๕๖ พระองค์เป็นผู้ปลดปล่อยอาณาจักรกัมพูชาให้หลุดพ้นจากอำนาจของเกาะชวา และทรงเป็นปฐมกษัตริย์ของอาณาจักรกัมพูชาสมัยเมืองพระนคร (สุภัทรดิศ ดิศกุล ๒๕๒๒ : ๑๖๒) นอกจากอยู่ในช่วงสมัยที่ตรงกับจารึกแล้ว ยังปรากฏพระราชกรณียกิจของพระองค์เกี่ยวกับการสร้างบ้านแปลงเมืองและขุดสระน้ำเพื่อบูชาพระศิวลึงค์ในจารึกสตักกอกธม ในประเทศไทยอีกด้วย (ศิลาจารึก ๒๕๒๙ : ๑๘๑-๒๒๗)

สรุป

จารึก ๒ หลักที่พบในประเทศไทยกล่าวพระนามพระเจ้าศรีชัยสิงหรวรมัน สันนิษฐานว่า อาจเป็นพระนามของกษัตริย์จาม (อาณาจักรจัมปา) หรือกษัตริย์กัมพูชา พระองค์ใดพระองค์หนึ่งในช่วงสมัยที่ต่างกัน กล่าวคือ

“จารึกศรีชัยสิงหรวรมัน” ไม่ทราบที่มาแน่นอน มีอายุในพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔ นั้น ถ้าเป็นจารึกของกษัตริย์จามก็นับว่าเป็นการค้นพบกษัตริย์จามอีกพระองค์หนึ่ง ซึ่งมีพระนามเช่นนี้และน่าจะอยู่ในช่วงสมัยก่อนหรือตอนต้นวงศ์ปาณทุรังคะของกษัตริย์จาม และจะเป็นพระเจ้า

ศรีชัยสิงหรวรมันพระองค์แรก (ก่อนพระเจ้าศรีชัยสิงหรวรมันที่ ๑) แต่ถ้าเป็นพระนามของกษัตริย์กัมพูชาก็อาจเป็นกษัตริย์ที่ปกครองนครหนึ่งนครใดของเงินละบนและตั้งตนเป็นอิสระในสมัยที่เงินละแยกเป็นเงินละบนและล่างอีกครั้งหนึ่งในกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๓ อันมีผลกระทบมาจากการเข้าตีเงินละ (กัมพูชา) ของกษัตริย์ศรีวิชัยหรืออาจเป็นพระนามเดิมของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ ผู้รวมกัมพูชา (เงินละบน-ล่าง) เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอีกครั้ง ซึ่งอยู่ร่วมสมัยเดียวกับจารึกหลักนี้ และพระราชกรณียกิจพระองค์สอดคล้องกับเรื่องราวในจารึก

“จารึกภูเขี้ยว” ได้จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อายุที่กำหนดให้ใหม่คือพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖ ทำให้ต้องพิจารณากันใหม่เนื่องจากยอร์ชเซแดส เคยให้จารึกหลักนี้อยู่ในพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓ แล้วนำมาใช้เป็นหลักฐานตีความเรื่องนครอิสระของเงินละบน ซึ่งการกำหนดศักราชใหม่ทำให้การสันนิษฐานตีความดังกล่าวต้องยกเลิกไป เมื่อจารึกนี้มีอายุในพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖ สันนิษฐานได้ ๒ กรณีว่า อาจเป็นพระนามกษัตริย์จามองค์ใดองค์หนึ่งใน ๒ องค์ แต่มีเหตุผลต่าง ๆ ที่กล่าวได้ว่า พระเจ้าศรีชัยสิงหรวรมันพระองค์แรก มีน้ำหนักมากกว่า กรณีที่ ๒ คือพระนามศรีชัยสิงหรวรมันสันนิษฐานว่าเป็นพระนามของกษัตริย์กัมพูชา ซึ่งรัชสมัยของพระมหากษัตริย์กัมพูชาที่เป็นไปได้และมีเรื่องราวสอดคล้องกับจารึกหลักนี้คือ พระเจ้าชัยวรมันที่ ๔

อนึ่งยังไม่เคยปรากฏจารึกจามหลักใดบนผืนแผ่นดินไทยและอิทธิพลทางการเมืองหรือศิลปวัฒนธรรมแบบจาม ก็มีน้อยมาก ขณะที่ทั้งจารึกและอิทธิพลศิลปวัฒนธรรมของกัมพูชาทั้งสองช่วงสมัยตามจารึก ๒ หลักนั้น มีให้เห็นอยู่มาก จึงค่อนข้างจะมีแนวโน้มที่จะวินิจฉัยให้จารึกทั้งสองหลักนี้เป็นจารึกแสดงเรื่องราวของกษัตริย์กัมพูชาหรือกษัตริย์ผู้ครองนครที่อยู่ในอิทธิพลของกัมพูชามากกว่าของจาม

บรรณานุกรม

Bergaigne, M. Abel. 1882 ----- 1889	Les inscriptions sanscrites du Cambodge. Vat Chakert 551-555 Journal Asiatique , Paris. 1882. Inscription sanscrites de Campa et du Cambodge. Paris 1889.
Briggs, Lawrence Palmer. 1951	The Ancient Khmer Empire. Transactions of the American Philosophical Society. New Series.
Coedès, George. 1929 ----- 1953	Nouvelles données chronologiques et genealogiques sur la dynastie de Mahidharaqura. Bulletin de l'Ecole française d'Extreme Orient , 1929, 297-330 Hanoi. Inscription du Cambodge. Volume V. Paris. 1953. Volume 41, Part 1, Philadelphia 1951.
Dupont, Piere. 1943	La disclocation du Tchen-la et la formation. de Cambodge Angkorien (VII-Ix ^e siecle). Bulletin de l'Ecole Française d'Extreme Orient Vol. 43 : 17-55. Hanoi.
ศิลาจารึก ๒๕๒๔	จารึกในประเทศไทย เล่ม ๓ อักษรขอมพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖ กรุงเทพ ฯ, หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๒๔.
สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. ๒๕๒๒	ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐ คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย. สำนักนายกรัฐมนตรี กรุงเทพ ฯ ๒๕๒๒.

